

PÅFÅGELÖGA

Påfågelläga.

Foto: Petter Haldén

Ögonfläckar skrämmer angripare

Påfågellägat är ett välkänt och kärt vårtecken. Med sin djupt brunröda färg och vackra blå ögonfläckar på vingarnas ovasidor kan den inte förväxlas med någon annan svensk fjäril. Vingarnas undersidor är kontrasterande kolsvarta, ett utmärkt kamouflage vintertid. De blå ögonfläckarna syftar till att skrämma bort angripare som fåglar och trollsländor. De första påfågellägorna kommer fram någon vecka senare än nässeljärilarna och citronjärilarna. Påfågellägorna får, trots det, även de hålla tillgodo med de allra tidigaste vårblommorna som sälg och tussilago.

Foto: Petter Haldén

Baksidorna på påfågellägats vingar är svarta.

Älskar värme

Påfågellägat är likt nässeljärilen beroende av brännässlor för sin fortplantning. Jämfört med nässeljärilen är påfågellägat dock betydligt mer värmekrävande, särskilt under ägg- och larvutvecklingen och arten är därför knuten till varma trakter. Enstaka somrar med förhärskande kyla och regn kan göra att arten försvinner från hela regioner. Återkoloniseringen sker långsamt och under flera års tid. För närvarande har påfågellägat stabila förekomster utmed nästan hela norrlandskusten.

På sensommaren ses påfågellägat tillsammans med andra stora praktfjärilar, som nässeljärilen, amiralen och tistelfjärilen. De förekommer allmänt i fjärilsrabatter i trädgårdar och parker liksom i vägkanter och blommande klöver- och luservallar. Vintertid delar påfågellägon övervintringsplatser med nässeljärilar i jordkällare, uthus och på vindar.

Övervintrar i stall

Påfågellägat övervintrar, liksom nässeljärilen och citronjärilen, som fullvuxen fjäril. Vinterdvalan bryts när övervintringsplatsen blivit tillräckligt varm. Detta kan ske varma dagar mitt i vintern och enstaka vilsna påfågellägon kan sällsynt ses redan i januari. I allmänhet dröjer det dock till slutet av mars eller början av april innan påfågellägon blir vanliga.

På latin heter påfågelläga *Inachis io*.

Foto: Petter Haldén

Larver av påfågelöga.

Larverna behöver brännässlor

Efter parningen letar honorna upp solexponerade brännässlor där de lägger ägg i grupper på bladens undersidor. En hona kan lägga upp till 500 ägg. Efter en vecka kläcks larverna. De lever sedan tillsammans i cirka en månad fram till förpuppningen. Pupporna kläcks efter cirka två veckor och från högsommaren ser man de nykläckta fjärilarna i allehanda blomrika miljöer i odlingslandskapet, som blommande skyddszoner, vägkanter samt på lusern- och klövervallar. Likt flera andra dagfjärilar är påfågelögat i synnerhet förtjust i blåa och röda blommor som vädd, hampflockel och tistel. När de ätit tillräckligt söker de upp lämpliga övervintringsplatser som jordkällare, uthus, vindar och stall.

Fåglar och trollsländor äter påfågelögon

Påfågelögat är inte hotat i Sverige. Det påverkas dock negativt av att bekämpningsmedel sprids till fältkanter och åkerholmar där brännässlor och nektarväxter förekommer.

Fåglar och trollsländor äter påfågelögon. Man ser ibland individer med hack i vingarna – ett tecken på att en fågel försökt att fånga dem. Skogsmöss äter påfågelögon som övervintrar i uthus, vindar, jordkällare och liknande. Påfågelögonen har vingarna hopslagna under övervintringen och de är då mycket välkamouflerade eftersom vingundersidorna är kolsvarta.

Har du hittat vingar av påfågelögon i sommarstugan på våren? De är resterna av fjärilar, vars kroppar blivit uppätta av möss under vintern.

DU KAN HJÄLPA PÅFÅGELÖGAT

De flesta åtgärder gynnar flera arter av fjärilar samt även humlor, solitära bin och skadegörarnas naturliga fiender. Se till att de blomrika miljöer som du skapar är solexponerade och gärna även vindskyddade! Tänk också på att om det inte finns värdväxter (brännässlor) så blir det inga fjärilar, oavsett hur mycket blommor du har i trädgården!

På åkern

- Lämna sprutfria kantzoner i dina grödor. Det gynnar viktiga nektarväxter som blåklint, åkertistel och åkermolke.
- Skapa blomrika områden på dina skyddszoner. Baljväxter och cikoria är lämpliga arter.
- Låt några remsor i klöver- och lusernvallar förbli oskördade.
- Etablera ettåriga blommande kantzoner med honungsört och perserklöver.

I betesmarker och randzoner

- Slå blomrika vägkanter sent.
- Spara sälgar.
- Slå bara vägens ena vägkant! På så sätt finns det alltid en vägkant som blommar åt gången och antalet trafikdödade fjärilar minskar.

I gårdsmiljön

- Lämna solexponerade nässelrika områden i gårdsmiljön oslagna.
- Skapa blomrika områden i gårdsmiljön, i synnerhet under den tidiga våren. Tussilago, scilla, pärlhyacint, vinbär, krusbär och salix är exempel på tidigt blommande nektarväxter.
- Anlägg fjärilsrabatter med lavendel, mynta, hampflockel, gullris, vitlysing, kärleksört, timjan och röd solhatt i trädgården.
- Plantera perenner, buskar och träd som syrenbuddleja, syren, schersmin, hagtorn och fruktträd av alla sorter.

Läs mer på Jordbruksverket.se/fjarilar.

Text: Petter Haldén, Hushållningssällskapet. Faktagranskning: Bo Söderström, Aurora Natur Hb.